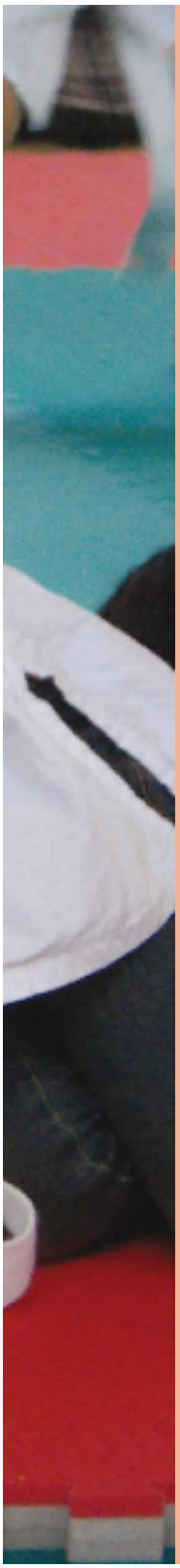
12 SPORT MAAKT VERSCHIL

12 SPORT MAAKT VERSCHIL

Paul Verweel (Universiteit Utrecht)

12.1 Inleiding

Dit boek gaat over verschillen in de sport en in het bijzonder etnische verschillen. De auteurs vragen zich af of, hoe en op welke wijze allochtonen meedoen in de sport? Kortom: wat maakt het verschil in meedoen of niet meedoen in termen van sociaal kapitaal? En onder welke voorwaarden gaat dat het best in termen van spelen in eigen teams of verenigingen of gemengd spelen? En welke verschillen brengen allochtonen eigenlijk in de sport?

'DVO (Door Vrienden Opgericht) uit, altijd lastig', luidt een bekend gezegde in de voetbalsport als een hoger geplaatst team op de ranglijst tegen een laaggeplaatst team speelt. Vul voor DVO elke willekeurige club in. Uitspelen is altijd een verschil. Thuis voelen we ons veilig. Daar lijkt winnen gemakkelijker omdat we ons vertrouwd voelen. Uit is lastig. Hoe vaak heb ik zelf niet geroepen bij een ruzie in een uitwedstrijd: 'Wacht maar tot je bij ons thuis bent.' Of na verlies: 'Thuis pakken we ze.' Het gaat om een psychologisch verschil. Dat is ook zichtbaar in de wijze waarop we elkaar typeren in de sport. Spelers uit de grote stad zijn 'bijdehandjes' en arrogant. Spelers uit de provincie zijn 'boeren'. In de sport percipiëren we verschillen, ook al blijken die er vaak niet te zijn of ertoe te doen. We winnen soms vaker uit dan thuis en 'boeren' blijken studenten. Totdat er problemen zijn. Dan voelen we ons thuis weer veiliger en worden studenten weer 'boeren'.

Het is de kracht van de sport dat sport al deze psychologische verschillen een plaats geeft. Van meet af aan is sport georganiseerd geweest vanuit verschillen. We spelen uit en thuis in letterlijke en figuurlijke zin. Initiatiefnemer Pim Mulier organiseerde sporten in de negentiende eeuw voor de gegoede burgerij maar nadien hebben vele andere rangen en standen hun weg naar de sport gevonden. Dankzij het recht op vereniging hebben veel van die verschillen zich geïnstitutionaliseerd in eigen verenigingen (een thuis) van boeren, burgers en buitenlui, van verschillende geloofsovertuigingen, in mannen en vrouwenteams en naar seksuele geaardheid om van daaruit elkaar weer te ontmoeten (ook uit). Mijn stelling als voetbalbestuurder is dat we de grootste sport zijn omdat we zo goed al die sociale verschillen een plaats hebben weten te bieden. Dat geldt ook voor andere sporten. We spreken graag over het huis van de sport. Dat betekent dat we spelen onder een dak dat we sport noemen, maar daaronder hebben we verschillende kamers met eigen regels voor toegang en deelname.

Initiatiefnemer Pim Mulier organiseerde sporten in de negentiende eeuw voor de gegoede burgerij maar nadien hebben vele andere rangen en standen hun weg naar de sport gevonden

Daar is sinds de intrede van immigranten zoals Molukkers, Surinamers, Turken en Marokkanen een verschil aan toegevoegd. Dat is etniciteit. En wat is de waarde en betekenis daarvan? En wat weten we daar na het lezen van voorgaande hoofdstukken over? Ik doe in dit hoofdstuk een poging tot synthese van deze bevindingen op hoofdlijnen en voeg daar mijn eigen observaties en inzichten aan toe, in de vorm van zeven vragen en antwoorden.

12.2 Hoe groot is de veerkracht van de sport om een nieuw verschil op te nemen?

De sportverenigingen zijn in de ogen van de meeste auteurs inderdaad in staat deze nieuwe verschillen op te nemen. Allochtonen spelen in meerderheid bij bestaande verenigingen en hun aantallen nemen toe. Je zou kunnen zeggen dat allochtonen meer gemengd spelen in termen van etniciteit dan autochtonen, die zelden lid zijn van door allochtonen opgerichte verenigingen. Ook de critici onder de auteurs ontkennen dat niet, maar zij plaatsen wel kanttekeningen. Allochtonen lopen hun achterstand in sportdeelname in maar sporten nog steeds - en vooral meisjes en vrouwen – minder dan autochtonen. Dat komt onder andere door de uitsluitingmechanismen van bestaande verenigingen. Allochtonen zijn niet altijd welkom omdat zij de bestaande cultuur bedreigen door hun culturele uitingen (zoals hoofddoek, zwempak, vastenperiode en voedselkeuze), gebrek aan kennis van deelname aan vrijwilligersorganisaties of door hun inkomenspositie (geen geld voor contributie, geen consumpties in kantine en weinig inbreng in vervoer) of omdat ze

allochtonen zijn en ons thuis met onbekenden confronteren die we in de sport alleen gewend waren in uitwedstrijden tegen te komen of - in maatschappelijke zin - juist niet te ontmoeten.

Het huis van de sport staat open voor iedereen. Daarvoor is het recht op het oprichten van een eigen vereniging zeer belangrijk hoewel allochtonen daar maar zeer beperkt (zie Janssens et al., H. 5) gebruik van maken. Maar binnen dat huis bestaan wel glazen kamers, waarin we inzicht hebben maar niet zomaar toegang krijgen. Verenigingen stellen grenzen (quota) aan het aantal allochtonen dat lid mag worden. Verenigingen verbieden hoofddoeken. Zwembaden geven geen ruimte voor aparte vrouwenuurtjes (zie Wisse & Elling, H. 3). Hoewel we veelal aannemen dat de ideologische grondslag door de ontzuiling en individualisering aan verenigingen is ontvallen, blijken veel clubs nog wel degelijk zware gemeenschappen, die tal van ideologische en praktische eisen stellen aan deelname. Het blijkt een foute veronderstelling dat alle verenigingen al 'lichte gemeenschappen' zouden zijn Zoals ik een voorzitter van een club eens hoorde zeggen: 'Als ik mijn club als een bedrijf met louter functionele relaties zou moeten managen, bleef ik thuis. Het gaat juist om het sociale en familiekarakter van de club.' Dat past wellicht goed bij het feit dat we iedereen een eigen club gunnen maar niet per se in 'onze' kamer (vereniging) willen hebben. Het maakt ontmoetingen mogelijk maar schept ook afstand. Het is wellicht juist daarom dat er meer allochtonen aan fitness en aerobics doen, omdat dat minder eisen stelt aan het gemeenschappelijke. Het gaat daar om lichte gemeenschappen met weinig verplichtingen aan elkaar en aan de groepsideologie.

Sport kan dus verschillen opnemen maar de randvoorwaarde daarvan is vaak dat we dat doen op basis van het organiseren van verschillen. Dat is mogelijk een teleurstelling voor degene, die sport een rol toekennen

in het vergroten van de sociale cohesie in de samenleving. Maar als we naar de aard van sociale cohesie kijken in termen van de Ruijter en Jaspers (geciteerd in Vermeulen, H. 9) en inzien dat cohesie afhankelijkheid veronderstelt, kunnen we die teleurstelling wellicht vermijden. Ook de cohesie van wijken uit mijn jeugd in de jaren vijftig van de vorige eeuw, die vaak als groot verondersteld wordt, betekende dat we in Vlaardingen Ambacht (de wijk), precies wisten waar de scheidslijnen liepen tussen de Babbespolder (ongeschoolde arbeiders), de Bloemenbuurt (geschoolde arbeiders en middenstand) en de Sportlaan, later Goudkust (hogere inkomens). Bij cohesie gaat het om meerduidige betekenissen: waar je woont, wie je bent, wat je studeert of waar je werkt. Sport kan daar wel een betekenis aan toevoegen maar die verschillen niet opheffen (Ellling & Van Sterkenburg, H. 10).

Ja, sport heeft de veerkracht verschillen in zich op te nemen maar onder de conditie dat oude verschillen richtinggevend zijn bij gemengd sporten en dat recht op eigen vereniging niet geblokkeerd wordt door maatschappelijk politieke overtuigingen, die geen recht doen aan ons verleden en heden. Wie zou hoogleraren of werkloze autochtonen willen verplichten te fuseren? En waarom dat wel willen voor allochtonen? Dat leidt alleen tot exit strategieën (Veldboer et al., H. 4), een verschijnsel dat vaak voorkomt bij fusies van organisaties, die ingebed zijn in sterke ideologische of sociale achtergronden.

12.3 Is het sportspecifieke een extra factor om verschillen op te vangen?

In deze bundel zien we hier en daar het sportspecifieke karakter opflikkeren maar het is geen inzet van grondige analyse. Toch is het van belang deze invalshoek hier nog eens uit te lichten.

Sport veronderstelt en drijft op passie, inzet en verbondenheid van individuen en groepen met elkaar. Zoals gezegd van '*strong ties*' met teamgenoten en met de club als centraal organisatie principe, en met '*weak ties*' met de anderen tegen wie we spelen of via lichte organisaties als sportscholen. Zowel het sociale karakter van de ontmoeting met elkaar en de ander als het sporten zelf maakt sport aantrekkelijk. Ook op de playgrounds is dat het geval. Sport creëert een plek voor ontmoeting waar vrienden en anderen komen. 'We komen voor sport en om te kletsen. Het een kan niet zonder het ander' (Vermeulen, H. 9).

We moeten dat in de volle omgang begrijpen. Het gaat om lachen en plezier maken. 'It brings a little joy', zegt een criticaster ter relativering over het integratie vermogen, maar hoeveel is dat op zich niet waard? Ook de cynische humor van de derde helft heeft een sterke integrerende waarde voor de groep. Het bevestigt relaties en sluit anderen daarmee natuurlijk uit. En sport is daarnaast een plek waar competitie mag, nee, waar competitie de basis is. Waar fysieke strijd wordt geleverd op basis van voorgeschreven regels of zelf gemaakte regels. En een plaats waar verschil en overeenkomst ertoe doet.

unicef

Specifiek aan sport is ook dat het een plek is, waar je iets kan verdienen (Vermeulen, H. 9). En dus ook, zou ik zeggen, waar iets te verliezen valt. Je kunt er kansen krijgen om respect te verdienen op basis van speltechnische overwegingen die elders niet te verdienen zijn, maar ook dat respect verliezen. Sport sluit daarbij op andere wijze mensen in en uit dan andere instituties, maar biedt daarom ook kansen die elders niet bestaan om sociaal en maatschappelijk aanzien te krijgen. 'Toch een leuk voetballend elftal met die Marokkaanse jongens', zei mij ooit een scheidsrechter, die in zijn beroep als agent ook andere ervaringen had opgedaan.

Het specifieke van sport is dat je anderen ontmoet buiten de eigen kring, ook al ben je georganiseerd op basis van het principe van vrienden. Sport organiseert ons soort mensen. Je doet sport met vrienden (Janssens et al., H. 5). Maar 'ons soort mensen' ontmoet anderen (Van den Broek & Tiessen-Raaphorst, H. 2). En iedereen kan welkom zijn als een ander principe (disciplinering) voorop staat (Dortants, H. 6). Waaruit blijkt dat een sporttechnisch principe het etnische onderscheid soms overstijgt. Maar vaak zien we dat verenigingen hun eigen cultuur koesteren en wel degelijk uitsluiten op basis van sociale en etnische verschillen (Verweel, 2007).

Ja, het sportspecifieke in sociale en technische zin biedt extra mogelijkheden om mensen in te sluiten. Juist sport biedt kansen op respect en samenzijn, die mogelijk op andere gronden niet geboden worden. Maar dat is een kant van de medaille. Er is ook een andere kant. Met humor kan je juist anderen (homo's) treffen en uitsluiten of met verwijzing naar opbrengst of onwenselijkheid vrouwen een eigen zwemuur ontzeggen (Wisse & Elling, H. 3). En je kunt ook dikke mensen aan de kant laten staan, is mijn observatie bij veel voetbalclubs, als het op winnen aankomt.
Het gaat dus niet alleen om toegankelijkheid maar ook om de wijze waarop we in de sport met elkaar omgaan zoals Van der Meulen (H. 8) in zijn zeven stappen treffend laat zien.

12.4 Wat is de eigen waarde van de sport?

Sport maakt verschil. Sport maakt onderscheid tussen wij en zij. Maar door juist die eigenheid toe te staan, ontstaat ook binding (cohesie, zo u wilt) omdat we van elkaar afhankelijk zijn om te spelen. We zijn sporters en halen daarbij het beste en soms ook het slechtste in onszelf naar boven door tegen anderen te sporten. Dat betekent dat strijd (nader bepaald als competitie) mede de basis is van ons sporten. Het gaat daarbij niet alleen om de harmonie (Voetbal is ons leven, luidt de spreuk van de KNVB) maar ook om de concurrentie (conflict, zo u wilt). Juist harmonie kan versluieren zoals blijkt uit het verschil tussen politiek correcte opvattingen over homo's in de sport en de werkelijkheid. Bovendien kan juist tegenstelling tot samenwerking leiden: team tegen team of individu tegen individu. Want je hebt een tegenstander nodig, ook al is het een allochtoon of homo. Sportinhoudelijke wetten zoals disciplineren, overbruggen soms dat verschil tot een ontmoeting zonder daarmee altijd het verschil weg te nemen. In 26 procent van de gevallen lukt dat. Of dat veel of weinig is, daarover verschillen auteurs als Janssens et al. (H. 5) en Veldboer et al. (H. 4) van mening. In vier procent wordt dat negatiever en voor de overigen maakt sport het verschil niet.
Bovendien creëert sport een extra pedagogisch klimaat naast thuis en school. Dat geldt zowel voor de mogelijkheden van een kind om zichzelf beter te leren kennen, als in het samenzijn en kletsen met anderen. Het leert zichzelf en anderen beter kennen door de competitie met anderen aan te gaan. Maar ook door kennis te nemen van de uitwerking van verschillen in de sport. Door in de sport vertrouwen in zichzelf en onbekende anderen op te doen en netwerken op te bouwen. Dit wordt in het boek breed onderschreven (Hoekman et al., Janssens et al., Van der Meulen, Vermeulen).

12.5 Wat is de maatschappelijke waarde van de sport?

De maatschappelijke waarde van de sport is groot. Tekenend is de beroemde uitspraak van de Engelse oud-manager van Liverpool Bill Shankly: 'Wie denkt dat sport over leven en dood gaat, heeft het mis. Het is veel belangrijker dan dat.' Sport is voor veel mensen eerder een hoofdzaak dan een bijzaak. Dat alleen is al van grote maatschappelijke waarde omdat sport een sector is waar veel mensen hun levensvreugde aan ontlenen en hun identiteit reproduceren als sporter maar vaak ook als mens. Het is niet alleen van maatschappelijk belang omdat je er buiten de sport voor andere sectoren wat aan hebt, maar omdat het van belang is voor de typering van de eigen identiteit van mensen, hun bereidheid iets voor een ander te doen (vrijwillige cohesie) en hoe ze zich binnen de sport als maatschappelijke sector manifesteren.

Maar dat is meestal niet de vraag van beleidsmakers. Hoewel ik dat perspectief wel aanbeveel als extra bril om naar deze vraag te kijken, gaat het meestal om de vraag wat de sport kan bijdragen om te slagen op andere maatschappelijke terreinen. De meeste auteurs kijken om die vraag te beantwoorden naar de mogelijkheid die sport biedt om sociaal kapitaal te verwerven en de vraag of sport een extra effect sorteert op interetnische ontmoetingen, waarbij er veelal van wordt uitgegaan dat gemengd sporten tot meer cohesie leidt dan sporten in eigen kring.

Over de kracht van de ontmoeting zijn met name Van den Broek & Tiessen-Raaphorst (H. 2) niet optimistisch. Ze zien weinig positieve verbanden in hun onderzoek. Daarbij moet gezegd dat hun maat voor cohesie onder andere ligt in gemengd sporten en je Nederlander voelen. Ook Veldboer et al. (H. 4) concluderen mede op basis van onderzoek van Janssens et al., (H. 5) dat de contactthese tot negatieve uitkomsten leidt. Elkaar vaak zien leidt eenvoudig gezegd niet tot de verwachte beleidsuitkomst van meer cohesie. Maar Van der Meulen (H. 8) ziet wel een positief effect als we ooit-sporters afzetten tegen nooit-sporters. Ooit-sporters hebben meer vertrouwen in allochtonen. Ook gemengd sporten heeft dat effect volgens zijn onderzoek. In beide gevallen erkennen onderzoekers dat de oorzakelijkheid van het verband moeilijk valt vast te stellen omdat we niet weten of sporters op voorhand mensen zijn die meer vertrouwen hebben in anderen. In ieder geval kan wel gezegd worden dat die sportcontext niet negatief werkt. De studie van Hoekman et al., (H. 7) laat zien dat de 'weak ties' door sporten voor allochtonen zijn toegenomen binnen het verenigingsverband maar nog geen interetnische netwerken opleveren buiten de sport. Dat geldt in grotere mate voor autochtonen omdat vier op de tien niet sport met allochtonen.

Opmerkelijker is het verschil als we kijken naar het opdoen van sociaal kapitaal in termen van vertrouwen en netwerken. De bevindingen van de toch gedegen studies van Van den Broek & Tiessen-Raaphorst (H. 2) staan lijnrecht tegenover die van de andere auteurs (o.a. Van der Meulen, Janssens et al., Veldboer et al, en Dortants) die veelal veel steun geven aan de opvatting dat sport wel degelijk veel sociaal kapitaal voortbrengt. Hier is nader onderzoek naar de mogelijk verschillende populaties van onderzoek nodig om tot nadere uitspraken te komen over het verschil.

Van groot belang, maar minder expliciet aan de orde, is de maatschappelijke waarde van de sport voor kinderen. Verenigingen, sportscholen en playgrounds geven kinderen een plek, waar die in de strijd om de openbare ruimte steeds verder wordt teruggedrongen. Buurten en wijken raken vol. Op straat spelen is iets uit een ver verleden. Auto's, volgebouwde ruimtes en ouderen domineren in de openbare ruimte. Verenigingsvelden en sporthallen moeten net als veldjes beschermd worden om kinderen een plaats te geven. Kinderen die bijeenkomen worden al snel negatief geduid als hangjongeren. Maar het kolonialiseren (zoals

Habermas dat zou noemen) van de leefwereld van het kind heeft mogelijk ook nadelen. Hoeveel ruimte blijft over voor lekker hangen, even uit de prestatiedwang ontsnappen, eigen creativiteit en regels maken en niet door volwassenen gedomineerd worden, als alles binnen door ouderen en opvoeders georganiseerde verbanden gaat plaatsvinden?

Auteurs zijn duidelijk in hun kritische geluid over de mogelijkheden van sport om grenzen tussen sociale klassen te doorbreken. Sport kan sociale verschillen wel verkleinen, overbruggen is teveel gevraagd. Bekend is het verschil tussen Amerikaanse boksers afkomstig uit lage sociale klassen, die na hun carrière weer terugvielen ondanks de verdiende miljoenen en zwarte sporters als Arthur Ashe en Tiger Woods, die uit sociaal hogere klassen voortkomen en hun positie verder wisten te versterken. Sport kan je maatschappelijke positie of acceptatie verbeteren maar verandert die posities niet. Je kunt op basis van een maatschappijkritische benadering ook zeggen (Van Sterkenburg H. 11) dat juist de sociale stijging van enkelingen, de sociale en ook institutionele ongelijkheid versluiert. Ook versluiering is dan een maatschappelijke waarde van sport, maar wellicht niet beoogt door de sporters zelf en de beleidsmakers.

12.6 Wat is de invloed van typisch etnische verschillen?

Kleuren etnische verschillen de sport, zoals dit boek over etniciteit gekleurd wordt door haar wetenschappelijke invalshoek? En wat is de invloed daarvan op de sport?
Janssens et al. (H. 5) laten ons allereerst zien dat etniciteit zich uit in de sportprofielen. Fitnessclubs en

sportscholen zijn in staat zelfs meer allochtonen aan te trekken dan autochtonen. Antillianen vinden hun weg naar soft- en honkbal naast basketbal en voetbal. Turken vinden hun weg naar kracht- en vechtsporten. Pakistani vinden hun weg naar cricket. Een deel van deze profielen komt voort uit de sporttraditie in eigen land, maar hangt ook af van de toegankelijkheid van sporten en sportverenigingen (zie Dortants, H. 6, en de verenigingsportretten in dit boek).

De typische kenmerken denken we natuurlijk vooral aan te treffen in eigen verenigingen. De roti en vrolijkheid van de Surinamers, de televisie op Galatasaray tegen Fernerbahce, het taalgebruik van de leden, het vieren van Offer- en Suikerfeest, de wijze van leidinggeven aan de club, etc. We herkennen vooral in de casusbeschrijvingen in het boek de 'couleur locale'. De sfeer van het Antilliaanse basketbal bij het 'Speed Company'-team is tekenend. De veranderingen bij de vroegere bedrijfsvoetbalvereniging zien we gebeuren. Veel beleving en tegelijk een losser georganiseerd verband dat wel uiterst serieus genomen dient te worden en tot veel debat leidt. Maar wie probeert naast beleving en uiterlijkheden diepere culturele verschillen aan te treffen, komt bedrogen uit. Dat kan een gemis van het boek zijn, maar wellicht is de opmerking van een speler van de 'Speed Company', die ik uit eigen waarneming onderschrijf, van betekenis. 'We zitten hier te lachen na een nederlaag. We lijken wel Hollanders en nemen straks een biertje.' Op grond van de casussen kunnen we voorzichtig aannemen dat allochtone verenigingen na verloop van tijd op autochtone verenigingen gaan lijken als het gaat om op tijd komen, de wedstrijd voorbereiding en nabespreking en de organisatie. Maar voorlopig neem ik ook de waarschuwing van een van de leden van mijn club serieus als hij zegt: 'Dat kan niet, Paul. Vergeet niet dat we Marokkanen zijn.' Nu en voor hen doet dat gevoel er nog wel degelijk toe. Net als voor de bezoekers die naar een 'Turken club' gaan in plaats van naar Ardahanspor.

Specifiek etnische verschillen krijgen vooral betekenis als andere tegenstellingen langs etnische lijnen gaan lopen. Zoals Wisse & Elling (H. 3) laten zien bij de zwemdeelname. De geringe zwemsocialisatie, het gebrek aan vervoer en geld voor deelname zijn zeker zo bepalend als de wens tot apart zwemmen voor vrouwen en de (in)tolerantie voor gekleed zwemmen. In al deze gevallen gaat het bovendien meer om sociaal-culturele dan geloofsoverwegingen. Maar die etnische verschillen spelen wel een grote rol bij de perceptie van verenigingen en spelers/speelsters.

'We spelen tegen de Marokkanen' klinkt toch anders dan 'we spelen tegen VV Hoograven'. Maar ook op dat vlak gaan verenigingen meer op elkaar lijken. Het eens in de perceptie gevreesde Faja Lobi is nu gefuseerd met KDS (een van oorsprong katholieke vereniging) waar nu oud-leden terugkomen omdat het weer gezellig is, met een goede keuken. Faja Lobi is een echte, gezellige jaren vijftig Hollandse club georganiseerd door Surinamers. Dat kleurt maar is geen wezenlijk sociaal cultureel verschil. Het is voor de leden wel lekker om even niet te hoeven uitleggen wat het is om Surinamer in Nederland te zijn.

De omvang van de deelname blijft ondanks verbetering in de cijfers sociaal cultureel gekleurd (Van den Broek & Tiessen-Raaphorst, H. 2 en Hoekman et al., H 7). Hooggeschoolden sporten meer dan laaggeschoolden, en autochtonen sporten meer dan allochtonen. Het verschil wordt echter minder. Maar vooral allochtone vrouwen en meiden blijven nog flink achter. Zoals Elling & Wisse (H. 3) aangeven heeft dat met een aantal factoren te maken, waarbij ik de drempels uit eigen onderzoek onderken, die verenigingen en instanties zelf opwerpen door hoofddoeken te verbieden waar brede haarbanden wel mogen, apart zwemmen te verbieden, dat we in de sport zelf wel kennen, deelname niet mogelijk te maken door geen voorzieningen te treffen om allochtone meiden sociaal veilig te laten sporten, die we in gemengde sporten als korfbal wel kennen.

Wat ten slotte wel specifiek toe te schrijven is aan de etnische verschillen, is de introductie van nieuwe scheldwoorden voor en door allochtonen. We zijn verlegen en helaas tegelijkertijd bekend met de door homohaat ingegeven scheldwoorden in vooral het voetbal op het veld en de tribunes en seksisme in de sport (Van Sterkenburg, H. 11). We spreken de laatste jaren niet vaak meer over discriminatie in de sport maar wie regelmatig deze interetnische ontmoetingen meemaakt, maakt ook van beide kanten veel verbaal en een enkele keer ook fysiek geweld mee, dat ingegeven wordt door scheldwoorden die bedoeld zijn om de ander in de eigen identiteit te treffen.
In het boek is weinig ingegaan op de rol van topsport, met uitzondering van de biografische beschrijving van Elling en Van Sterkenburg. Wel is opmerkelijk dat voor jeugd etniciteit geen enkel beletsel is om Michael Jordan en Davids aan te wijzen als rolmodellen (Elling, 2002). Zoals ik weet dat de Marokkaanse jeugdleden van VV Hoograven zich identificeren met het Nederlands elftal (met en zonder Afellay). En ook Veldboer et al. (H. 4) geven aan dat waar topsportregels gelden etniciteit (achtergrond) geen rol speelt. Ik zou zeggen: geen rol mag spelen, omdat de kenner van de sport ook bij andere verschillen wel weet wat de fijne kneepjes van uitsluiting zijn en dat geldt niet alleen voor het duidelijke voorbeeld van homo's in het topvoetbal.

12.7 Wordt de gebruikswaarde van de sport haar ondergang?

In deze bundel wordt vaak gerefereerd aan beleidsnota's, beleidsmaatregelen en overheidssubsidies. Maar er wordt weinig gezegd over de mogelijkheden van het beleid om daadwerkelijk invloed uit te oefenen op de sector als geheel. Daar wil ik nu de blik op richten.

Sport is de laatste sector, die in hoofdzaak door burgers georganiseerd wordt, waarbij de voorzieningen deels betaald worden via de belastingen. Dat bespaart niet alleen kosten omdat vrijwilligers het werk doen, maar het vertegenwoordigt ook een groot sociaal en cultureel goed waar in het buitenland met bewondering naar gekeken wordt. We staan hoog op de lijstjes van sociaal kapitaal (Putnam, 2000). Maar vanwege het belang van andere maatschappelijke doelen als gezondheid en integratie, ondernemen overheden interventies in de sport met door hun financiën gesteunde sportbonden. Deze interventies leiden op hun beurt weer tot professionele ingrepen en bureaucratische verantwoording. Zal een sector die georganiseerd is met passie voor het spel en medemens, op basis van vrijwilligheid en niet vrijblijvendheid (zoals we dat in de sport graag zeggen) van mensen voor mensen is, dan ook veranderen in een georganiseerde bureaucratie met professionals zoals andere sectoren? Daardoor zal de mogelijkheid om sociaal kapitaal te verwerven sowieso afnemen. Maken we daarmee niet kapot – ook als overheid – wat we willen bereiken? Juist al die maatregelen van boven af maken dat hoogopgeleiden in de sport en grote verenigingen met veel kapitaal bevoordeeld worden in dit systeem, boven al die verenigingen met mensen die niet van al deze maatregelen weten te profiteren omdat het hun te complex is. Dat betekent ook verlies aan mogelijkheden in de sport om burgerschap voor iedereen mogelijk te maken. Dat leidt tot uitval en niet-meedoen, ook voor groepen autochtonen. Maar naast het bestuurlijke vraagstuk gaat het natuurlijk ook om de organisatie van verschillen zelf. Als we moeten mengen, raakt dat niet het wezen van de sport die vooral, ook voor autochtonen, gericht is op eigen verschillen? Geldt dat dan ook voor nauwelijks gemengde autochtonen verenigingen of voor al die andere ideologische verschillen die verenigingen kenmerken? Dat is natuurlijk een onbegonnen zaak. De vraag rijst dan waarom deze selectieve menging-gedachte van mensen, die het wezen en de geschiedenis van de sport niet (onder)kennen, toch ruimte krijgt. Het aan de orde stellen van die verschillen is in een tijd van ontzuiling en individualisering logisch, maar wie de sport kan 'lezen' weet dat die gebaseerd is op verschil, dat ingegeven is omdat vrienden met elkaar sporten: 'ons soort mensen'. Wie de geschiedenis van politieke

partijen kent, ziet juist meer versplintering om de verschillen te benadrukken. Het lijkt mij vanuit diezelfde politiek niet wenselijk om een fusie van partijen af te dwingen, alleen omdat ze in hetzelfde land burgers vertegenwoordigen. Verschillen zijn functioneel als middel tot binding omdat dan meer verschillen tot hun recht kunnen komen. Een te sterke druk op meedoen door mengen zou wel eens de door Veldboer et al. (H. 4) genoemde exit-strategie kunnen doen toenemen. Dat zou pas verlies van de maatschappelijke waarde van de sport en politiek zijn!

12.8 Wat is de betekenis van (etnisch) verschil in de sport?

Als laatste punt wil ik de wezenlijke betekenis van verschillen voor en in de sport tegen het licht houden. Waar gaat het bij verschillen om? Willen we ze doen vervagen (assimileren) of willen we ze een plaats geven (coördinatie van verschillen)? Willen we dat iedereen trots op Nederland is en zich Nederlander voelt (een indicator voor sociale cohesie bij Van den Broek & Tiessen-Raaphorst, H. 2) en gemengd gaat sporten (wat we zelf niet doen want we sporten met vrienden blijkt uit alle onderzoek), of willen we dat al die verschillen in de sport een plaats krijgen en iedereen zich sporter voelt? En kan de wijze waarop we in de sport met dat verschil omgaan een extra (verbindende) bijdrage leveren aan de wijze waarop we buiten de sport met elkaar omgaan?

Identiteit ontstaat door de voortdurende confrontatie van zelfbeeld en toegeschreven beeld door de ander. Sport moedigt die confrontatie door haar organisatiestructuur en cultuur aan. Sport is, zoals Veldboer et al. (H. 4) het typeren, een arena. In die arena speelt voortdurend de vraag wie je bent en waar je wel of niet bij hoort of wilt horen. Het gaat om de socialisatie door de eigen groep en club, en de eigen verantwoording van mensen om een positie te bepalen.

Het boek leert ons dat daarbij '*bonding*' dominant is in de vorm van '*strong ties*', maar dat verbreding van ontmoeting ook plaatsvindt in de vorm van '*weak ties*'. 'Hij is ook van deze wijk en doet iets cools' (Vermeulen, H. 9). En: beide vormen zijn van belang (Granovetter geciteerd in Hoekman et al., H. 7). Ook de definitiemacht - Wat is hier aan de hand? - door sportleraren (zie Dortants, H. 6) en de rol van begeleiders op playgrounds (Vermeulen H. 9) zijn dan van belang. Evenals de rol van de media voor een '*contested racial/ethnic terrain*' (Van Sterkenburg, H. 11).

Dat verschil leidt niet automatisch tot warme gevoelens (Van den Broek & Tiessen-Raaphorst, H. 2) tussen allochtonen en autochtonen. Maar ook niet tussen autochtonen in heden en verleden, wil ik daar aan toevoegen. Net zo min als dat automatisch het geval is tussen allochtonen. Sport is net zo goed als de samenleving een arena van (on)mogelijkheden en (voor)oordelen op alle niveaus en gebonden aan sociale '*constraints*'. Maar sport maakt het wel mogelijk om al deze verschillen te coördineren onder de eenheid van de sport. Wie uitgesloten wordt, organiseert desnoods een eigen club en doet vervolgens mee aan de competitie, met als doel: winnen, sociaal kapitaal vergaren en identiteitontwikkeling. Dat is de maatschappelijke waarde van de sport, ook voor een samenleving waarin etnische verschillen als verrijking en als bedreiging worden ervaren en waarin we nieuwkomers een kans willen geven om mee te doen. Nogmaals: dat gaat niet vanzelf maar is wel mogelijk en vraagt een kritische analyse van eenieder met hart voor de sport.